

Mnenje o predlogu direktive o podeljevanju koncesij (EU/COM (2011) 897 konč/)

Predlog direktive o podeljevanju koncesij se nanaša tudi na vodni sektor. V Sloveniji in širši evropski skupnosti se predlog interpretira kot predlog za »privatizacijo vode«. V resnici ne gre za privatizacijo vode kot take, ampak za privatizacijo sistemov za oskrbo z vodo (vodooskrbo), sistemov zbiranja in čiščenja odpadne vode in namakanja (javno infrastrukturo).

Zakon o vodah opredeljuje, da so celinske vode in vodna zemljišča naravno vodno javno dobro in ne vzpostavlja državnega lastništva nad vodami, enako ne lastništva lokalnih skupnosti nad vodami. To pomeni, da so vode in vodna zemljišča dobrina, ki so nedeljiva in namenjene vsem. Nihče se jih ne sme prisvojiti. Pravni režim vode kot javnega dobra je v Zakonu o vodah (ZV) opredeljen s pojmom »splošna raba«. V zakonu je zapisano, da naravno in grajeno javno dobro (vodno dobro) lahko na način in ob pogojih, ki jih določa zakon, uporablja vsakdo, tako, da ne vpliva škodljivo na vode, vodni režim in naravno ravnovesje vodnih ter obvodnih ekosistemov in ne omejuje pravice drugim. Za vse druge rabe voda, je po tem zakonu treba pridobiti vodno pravico (vodno dovoljenje ali koncesija). To rabo označujemo s pojmom »posebna raba«. Raba vode za oskrbo s pitno vodo ima prednost pred rabo voda za druge namene. Vode se torej ne more privatizirati, saj je v nikogaršnji lasti.

Je pa možna privatizacija posebne rabe, torej tudi vodooskrbe. Ta ima sicer prednost pred vsemi drugimi posebnimi rabami. V Sloveniji se oskrba s pitno vodo izvaja kot obvezna občinska gospodarska javna služba po Zakonu o varstvu okolja. Te službe se ustanovijo na občinski ravni. Zahteva se, da se storitve vodooskrbe trajno in nemoteno zagotavljajo vsem in pod enakimi pogoji, ker je to v javnem interesu občine. Zakon o gospodarskih javnih službah opredeljuje načine, kako izvajati obvezno gospodarsko javno službo. Gospodarska javna služba se lahko izvaja kot režijski obrat, javni gospodarski zavod, javno podjetje ali s podeljevanjem koncesij. V Sloveniji večino vodooskrbe izvajajo javna podjetja, podjetja v lasti občin ali režijski obrati. Vodooskrba na nekaterih območjih pa se tudi v Sloveniji že izvaja kot koncesionirana gospodarska javna služba. Nosilci koncesij so zasebniki oziroma zasebne gospodarske družbe.

Predlog nove koncesijske direktive EU /COM (2011) 897 konč./ podrobno ureja eno od oblik zagotavljanja javnih dobrin in uslug., to je koncesijo. Izhaja iz ugotovitev, da je sedanje področje zagotavljanja dobrin in storitev, ki ne delujejo po načelih prostega trga, povezano z ekskluzivnimi pravili in pravicami ter monopoli. Ocenjuje, da je zagotavljanje takih dobrin in storitev neracionalno in neoptimalno. Z uveljavitvijo direktive naj bi bilo uvedeno bolj kvalitetno ter cenovno dostopno zagotavljanje dobrin in storitev - torej tudi oskrba prebivalstva z vodo, zagotavljanje zbiranja in čiščenja odpadne vode in oskrba namakalnih sistemov z vodo. Predlogu direktive o koncesijah se pridružuje predlog direktive na področju javnega naročanja na vodnem, energetskem in transportnem sektorju ter sektorju poštne

storitev /COM (2011) 859/2, ki uvaja „bolj transparentno“, ne-ekskluzivno (»bolj pošteno«) in učinkovito javno naročanje zagotavljanja dobrin in storitev. Mnenja civilno družbenih organizacij je, da bi morali pravila javnega naročanja služiti tudi doseganju socialnih in okoljskih ciljev. Javno naročanje zagotavljanja javnih dobrin in storitev ima po njihovem mnenju torej strateški značaj. Predstavniki podjetij pa nasprotno poudarjajo konkurenčnost in poštenost pri dostopu do javnih naročil in ne pristajajo na strateški značaj javnega naročanja zagotavljanja javnih dobrin in storitev.

Direktivi (koncesijska in o javnem naročanju) ne glede na pomisleke civilno družbenih organizacij vnašata elemente trga in konkurenčnosti in zmanjšujeta obseg ekskluzivnega zagotavljanja teh dobrin. Direktiva o koncesijah v primeru, da članice želijo zagotavljati javne dobrine in storitve v okviru oblik javno zasebnega partnerstva s podeljevanjem koncesij, zahteva od članic, da zagotovijo minimalna skupna pravila, ki bodo omogočila konkuriranje za pridobitev koncesije vsem potencialnim koncesionarjem s področja Evropske Unije.

V tem se skriva interes večjih zasebnih družb, ki delujejo tudi na področju oskrbe z vodo, zbiranja in čiščenja odpadnih voda ter namakanja. V mnogih državah, tudi v Sloveniji, se ta podjetja srečujejo z omejitvami in ekskluzivnimi pravicami pri pridobivanju koncesij. Tista podjetja, ki imajo koncesije pa so omejena. Svoj interes, ki se zrcali v predlogu direktiv, zagovarjajo tudi z dejstvom, da so javna sredstva za investicije v javno infrastrukturo in javne službe vedno manjša. Partnerstva z zasebnim sektorjem naj bi zato pomenila boljše zagotavljanje javnih dobrin in storitev. Torej tudi vodooskrbe. Dejstvo je, da EU poudarja javno zasebno partnerstvo. **Pojavlja se tveganje, da se bodo v prihodnosti krčila nepovratna sredstva za sedanj način financiranja javne infrastrukture in javnih služb in večala sredstva za javno zasebna partnerstva in podeljevanje koncesij, torej tudi za vodooskrbo in zbiranje in čiščenje odpadne vode.**

V Sloveniji vodooskrba ter zbiranje in čiščenje odpadne vode deluje v cenovno reguliranem prostoru. **S prihodom zasebnega lastništva podjetij, ki bi namesto javnih gospodarskih služb zagotavljala javne dobrine in storitve, lahko pričakujemo pritiske po tržnem načinu določanja cen.** Pojasnilo že danes daje EC, češ da se s tem racionalizira raba vode, pritiski na okolje manjšajo, kakovost vode poveča, javna infrastruktura obnovi. Izkušnje iz Nemčije in Velike Britanije kažejo, da temu ni tako. Privatizacija oskrbe prebivalstva s pitno vodo je ponekod povzročila tudi velik dvig cene, sistemi za vodooskrbo niso izboljšani, zasebna podjetja oziroma družbe pa so povečale dobičke.

Oskrba z vodo se dotika eksistencialnih elementov našega življenja, zato ne sme biti podvržena tržnim zakonitostim.

Dr. Lidija Globevnik
16.4.2013